

En del av Falun Framåt / Hållbar utveckling inom tillväxt, miljö och folkhälsa

Tillväxtprogram för Falu kommun

år 2010–2014

Innehåll

Förord	3
Inledning	4
Att arbeta i Falun	6
1. Näringslivsutveckling	6
2. Kompetensförsörjning	8
3. Media	10
Att leva och uppleva i Falun	12
4. Livsmiljö	12
5. Kultur	14
6. Idrott	16
7. Besöksnäring	18
Falun tur & retur	20
8. Varumärket	20
9. Omvärld	22
10. Kommunikationer	24
Genomförande	26

Tillväxtprogram och åtgärdsplan

I tillväxtprogrammet, som gäller hela perioden 2010–2014, redovisas mål och strategier för god ekonomisk tillväxt i kommunen. Åtgärder för att nå målen redovisas i åtgärdsplan 2010–2014, ett dokument som redovisas löpande.

Falun Framåt – hållbar utveckling

Tillväxtprogrammet är ett av tre övergripande måldokument som visar vägen mot en hållbar utveckling i Falu kommun. Programmet redovisar insatser inom den ekonomiska utvecklingsdimensionen. **Miljöprogrammet** och **folkhälsoprogrammet** är motsvarande program för den ekologiska respektive sociala dimensionen. Det finns inga skarpa gränser mellan programmen och många av de insatser som finns med i ett av programmen har även effekter för mål i de andra programmen.

Förord

Tillväxtprogram för Falu kommun 2010–2014 är kommunens tredje tillväxtprogram. Det två första togs fram 2001 och 2005. Att stimulera ekonomiskt tillväxt är ett långsiktigt arbete där det kan dröja många år innan gjorda insatser ger fullt utfall i form av nya jobb och invånare i kommunen. Det nya programmet bygger därför vidare på de tidigare programmen, bland annat i fråga om fortsatta insatser inom idrott, media och besöksnäring. Men det finns också nya inslag, främst genom att vi betonar utvecklingspotentialen inom den kreativa och kulturella sektorn tydligare än tidigare. Insatser här kan både ge nya jobb och stärka Falun som en attraktiv kommun att bo och leva i. Vi lyfter också fram kompetensförsörjning som ett nytt område. Kompetensförsörjningen är särskilt angelägen med tanke på kommande generationsskifte på arbetsmarknaden med befarad arbetskraftsbrist. En viktig utgångspunkt för det nya programmet är också att vi är en del av Falun-Borlänge-regionen.

Det nya programmet har, liksom de tidigare, tagits fram i en process med många deltagare. Arbetet har engagerat 200 deltagare från näringslivet, kommunen, högskolan och olika organisationer. En särskild ungdomspanel har fungerat som bollplank och tillfört värdefulla synpunkter. Vid två tillfällen har vi genomfört gemensamma seminarier med externa resurspersoner.

Långsiktigheten i tillväxtarbetet förutsätter en bred politisk enighet om de viktigaste utvecklingsmålen. En sådan enighet har funnits om de tidigare programmen och finns även om det nya programmet.

Vi vill till sist framföra ett varmt tack till alla som har deltagit i processen för ert engagemang. Tillsammans kan vi skapa ett ännu bättre Falun.

Mikael Rosén, Kommunstyrelsens ordförande (m)

Mats Dahlström, 1:e vice ordförande (c)

Jonny Gahnshag, 2:e vice ordförande (s)

Maria Gehlin (fap)

Sören Johansson (v)

Håkan Nohrén (kd)

Inger Olenius (mp)

Kerstin Söderbaum Fletcher (fp)

Antaget av kommunfullmäktige den 20 maj 2010.

Inledning

Syftet med tillväxtprogrammet är att stimulera ekonomisk tillväxt genom att
– skapa bra förutsättningar för privat näringsliv och offentlig sektor
– stärka Falun som attraktiv livsmiljö

Övergripande mål till 2014

1. Antalet jobb i Falun ska öka med minst 5 procent under perioden 2010–2014.
2. Faluns befolkning ska öka med minst 1000 personer under perioden 2010–2014.

Falun är en bra kommun

Falun är en på många sätt en bra kommun att bo och verka i. Vi har ett allsidigt näringsliv som gör att vi är relativt robusta när konjunkturerna går upp och ner i olika branscher. Faluns befolkning har hög utbildningsnivå. Många flyttar till och från Falun varje år, vilket innebär ett kontinuerligt inflöde av nya idéer och kompetenser. I residensstaden Falun finns en stor del av länets administrativa service, länslasarett, länets kulturinstitutioner och inte minst Högskolan Dalarna som just nu har en mycket positiv utveckling. Det finns också ett brett utbud av gymnasieutbildningar, grundskolor och vuxenutbildning. I kommunen finns många fina livsmiljöer i staden och på landsbygden med vår levande stadskärna och de goda möjligheterna till aktiv fritid som viktiga plusvärden. Inom några områden har vi tillgångar som sticker ut i ett nationellt perspektiv, till exempel världsarvet Falu gruva, våra idrottsarrangemang och vårt energibolag som är ledande när det gäller klimatsmarta lösningar. I grunden är Faluns förutsättningar därför mycket bra. Namnet Falun står för något och om man lägger till varumärket Dalarna

har Falun en starkare profil än de flesta andra kommuner i vår storlek.

Vi är en del av Falun Borlänge-regionen

En grundläggande förutsättning för en regions utveckling är tillgången till en stor och varierad arbetsmarknad. I Faluns lokala arbetsmarknad ingår även Borlänge och flera andra kommuner. Faluborna har därigenom tillgång till drygt 70 000 jobb, jämfört med de cirka 28 000 jobb som finns i den egna kommunen. Denna möjlighet utnyttjas allt mer och drygt 5 000 Falubor har idag sin arbetsplats i en annan kommun. Storleken på vår arbetsmarknad är i nivå med många regionala centra som idag upplevs som betydligt större. Motsvarande resonemang kan föras när det gäller till exempel service och nöjen.

Faluns utveckling är därmed beroende av våra grannkommuners utveckling och det är vad vi åstadkommer tillsammans som avgör vår gemensamma framtid. Med denna utgångspunkt handlar Faluns tillväxtprogram om hur vi kan bidra till Falun Borlänge-regionens samlade utveckling. Utvecklingen i länets centrum Falun-Borlänge är av central betydelse för hela Dalarna, något som också betonas i Region Dalarnas måldokument Dalastrategin.

Kreativa Falun

En sektor som idag uppmärksammas alltmer är kreativa och kulturella näringar. Det handlar dels om media och kultur av olika slag, men också om branscher med ett ”kreativt innehåll”, till exempel design och upplevelser. Sektorn är viktig dels för att den kan skapa nya jobb, dels för att den bidrar till en plats attraktivitet.

Attraktiviteten kan öka, till exempel genom olika evenemang, intressanta mötesplatser och spännande miljöer. För Falun är detta extra intressant eftersom vi har en stark kreativ sektor som skulle kunna bidra ytterligare till kommunens utveckling. Att stärka ”Kreativa Falun” är därför en viktig utgångspunkt för hela arbetet med tillväxtprogrammet.

Gröna Falun

Tillväxtprogrammet har fokus på den ekonomiska utvecklingen i kommunen. Lika viktigt är att vi får en miljömässigt och socialt bra utveckling, det vill säga en sammantaget hållbar utveckling. Utvecklingsmål inom dessa områden finns i kommunens miljöprogram och folkhälsoprogram. Målen i de tre programmen samverkar ofta, vilket innebär att tillväxtprogrammet innehåller en del hänvisningar till övriga program.

Hållbar utveckling innebär också förändrade förutsättningar för näringslivet. Nya branscher växer fram grundade på utvecklingen inom folkhälsa och miljö. Här har Falun goda förutsättningar bland annat genom Falu Energi & Vattens ledande ställning när det gäller klimatsmarta lösningar och rollen som pilotkommun i den nationella träbyggnadsstrategin.

Konkurrensen ökar

Konkurrensen är hård mellan olika regioner och kommuner, nationellt och internationellt. I Sverige har vi under många år sett en koncentration till ett fåtal storstadsregioner och expansiva högskoleorter, medan de flesta kommuner tappat befolkning och har ökande problem att klara välfärden. Idag ligger Falun mitt emellan dessa ytterligheter. Trots vårt relativt robusta näringsliv har vi utsatts för påfrestningar på arbetsmarknaden, tidigare genom att statlig verksamhet i kommunen minskat starkt och på senare tid genom att Scania och Stora Enso flyttat verksamheter till andra kommuner.

Tillväxtprogrammets innehåll

Trots att många utvecklingsförutsättningar är svåra att påverka på den lokala nivån, som ekonomiska konjunkturen och de globala företagens strategier, så finns det ett betydande utrymme för en kommun att i samverkan med andra aktörer påverka utvecklingen. Genom ett levande tillväxtprogram kan kommunen ta vara på denna möjlighet och visa vägar för att stärka Falun som en bra plats att bo och verka på.

Ekonomisk tillväxt är i grunden beroende av människor, att det finns kreativa entreprenörer som kan och vill driva företag och att dessa företag och offentliga

verksamheter kan rekrytera personal med rätt kompetens. Tidigare var det vanligt att välja bostadsort utifrån arbetet, idag är det vanligt att man först väljer var man vill bo. Framgångsfaktorer för en kommun är därför att kunna erbjuda en livsmiljö som är intressant för den attraktiva arbetskraften och att den lokala arbetsmarknaden kan erbjuda lämpliga jobb. Det är också allt viktigare att samspela med omvärlden, såväl regionalt som nationellt och internationellt.

Mot denna bakgrund har tillväxtprogrammet följande struktur:

Att arbeta i Falun

- Näringslivsutveckling – att underlätta för befintliga företag, nyföretagare och etableringar.
- Kompetensförsörjning – att företagen kan rekrytera personal med rätt kompetens.
- Media – ett område inom de kreativa näringarna som är särskilt intressant att arbeta med.

Att leva och uppleva i Falun

- Livsmiljö – boendemiljöer i staden och på landsbygden, service och upplevelser är viktiga faktorer när vi konkurrerar om den attraktiva arbetskraften.
- Idrott – ett starkt område i Falun som vi kan utveckla ytterligare för såväl kommuninvånare som besökare.
- Kultur – vi kan utveckla dagens basutbud med nya former av samtidskultur som kan berika vardagen för Faluborna och locka nya besökare.
- Besöksnäring – att ”sälja” de resurser som finns och utveckla evenemang som ytterligare förstärker den kreativa miljön.

Falun tur & retur

- Varumärket – Falun och Falun Borlänge-regionen behöver föras ut och bli mer synligt.
- Omvärlden – samverkan med andra är allt viktigare; regionalt, nationellt och internationellt.
- Kommunikationer – för bättre tillgänglighet inom och utanför kommunen behöver vi utveckla kommunikationerna.

Kraft att genomföra

En första förutsättning för ett lyckat utvecklingsarbete är att veta vilka områden som är viktiga att arbeta med och att det finns tydliga strategier och åtgärder för att uppnå de mål som redovisas. Men kanske ännu viktigare är att det finns en stark vilja att genomföra det som behöver göras.

Att arbeta i Falun

1 Näringslivsutveckling

Faluns näringsliv har haft en positiv utveckling under senare år, främst tack vare människors drivkraft och entreprenörskap. Här finns också en nära samverkan mellan det lokala näringslivet och Falu Kommun. Falun ska fortsätta stimulera ekonomisk tillväxt så att vi underlättar utvecklingen för befintliga verksamheter, medverkar till att ännu fler nya företag etableras i kommunen och bidrar till att stat och landsting fortsätter att utveckla sin verksamhet i Falun.

Mål till 2014

- 1 A** Falun ska varje år öka nettosiffran för antal företag och jobb.
- 1 B** Det ska vara enkelt att vara företagare i Falun.
- 1 C** Organisationen Falu Kommun ska vara en professionell serviceorganisation.
- 1 D** Samverkan mellan näringsliv och skola ska fördjupas.
- 1 E** Särskilda insatser ska göras för att stimulera utvecklingen av "kreativa näringar".
- 1 F** Falun ska förknippas med ett ökande intresse och en växande marknad för ekoeffektiva tjänster och produkter.

Kunskap i fokus

För att skapa tillväxt krävs mötesplatser och nätverk. Vi behöver också rätt attityd hos individer, servicekänsla hos kommunens medarbetare och politiker, och en tydlighet med vad Falun har att erbjuda. De åtgärder som kommunen vidtar måste utgå från de behov som finns i företagen och hos företagarna. Medarbetare i Falu Kommun kan bidra till positiv tillväxt genom att förstå företagets behov, lämna snabba besked och vara kreativa och flexibla i kontakterna med företag. Dessutom ska kommunen göra aktiva insatser utanför regionen i syfte att locka företag till Falun.

Öppna för olika driftformer

Vi vill skapa ett kreativt arbets- och näringsliv inom alla discipliner. Vi eftersträvar en utvecklad service och ett breddat utbud av tjänster till kommuninvånarna.

Vi vill stimulera entreprenörskap och vara öppna för nya driftformer som entreprenader, personalkooperativa företag och socialt företagande. Den sociala ekonomin är ett viktigt komplement till det affärsinriktade näringslivet. Verksamheter utan direkt uttalat vinstsyfte kan organiseras i sociala eller kooperativa företag som kan vara en bra form för att ta vara på lokal utvecklingskraft till exempel på landsbygden. På så vis kan man gynna både affärsutveckling och lokal service. Aktörer med små förutsättningar att driva tillväxtföretag kan genom sociala företag även få stora personliga sociala vinster.

Kommunens verksamhet kan utvecklas genom att på ett bättre sätt fånga upp idéer från medborgarna och från de anställda. Större variation ska tillåtas inom den kommunala verksamheten, så att den kreativa kraften tas tillvara och inte hämmas av tyngande traditioner och vanor.

Vi ska stärka entreprenörskap genom en fortsatt och fördjupad samverkan med Stiftelsen Teknikdalen och Falun Borlänge-regionen. Det innebär att Faluns företag och nyföretagare får tillgång till nyföretagarrådgivning och företagsinkubator. Här sker också satsningar på nya utvecklingsområden, till exempel kreativa näringar, Främby Hallar och företagsutveckling inom hälsa och sjukvård. Satsningarna är grunden för ett framgångsrikt klusterbyggande inom dessa branscher.

Nya entreprenörer behövs

Befolkningsstrukturen i Dalarna visar en hög medelålder, vilket innebär att företagen kommer in i en fas av generationsskifte. För att behålla kompetens och jobb

Näringsliv i Falun

- Näringslivet i Falun präglas av äldre och yngre strukturer. Några stora och många små företag inom industri, konsulttjänster och handel ger Falun en stabil arbetsmarknad i olika konjunkturer.
- I residensstaden Falun finns länets huvudsakliga offentliga administration, till exempel Region Dalarna, Länsstyrelsen Dalarna, Skatteförvaltningen, Kronofogden och Domstolsväsendet.
- Landstinget Dalarna och Falu lasarett är länets största arbetsgivare.
- Här finns en omfattande grafisk bransch i närheten av den stora och väl etablerade pappersindustrin, till exempel Grycksbo Paper. Ericsson Network Technology, Dellner Couplers, Dellner Brakes, Rotork, Cederroth och Bergs industrier är exempel på företag inom den specialiserade och omfattande verkstadsindustrin.
- Exempel på kommunala verksamheter som idag till större eller mindre del utförs i privat regi är gatudrift, skola och omvårdnad.

behöver vi göra insatser. Då företagen blir allt mer specialiserade ökar deras behov av personal med relevant utbildning och kompetens. Det ökar i sin tur behovet av lokala företagsanpassade utbildningar på gymnasie- och högskolenivå (se även avsnittet Kompetensförsörjning).

Dagens skolelever är morgondagens företagare. Genom att stärka samverkan mellan skola och näringsliv kan vi öka elevernas kunskap om det lokala näringslivet och stimulera deras intresse för företagande. Fler praktikplatser, Framtidspiloterna och liknande projekt är några vägar att gå.

Grönt företagande

Miljökraven på näringslivet ökar och miljöomställningen är en viktig drivkraft för ekonomisk utveckling. Det innebär krav på anpassning av produktionsmetoder, men också nya affärsmöjligheter inom exempelvis vindkraft och produktion av biobränslen. Falu Energi & Vattens klimatsmarta teknik för produktion av el, fjärrvärme och fjärrkyla kan ge vissa branscher konkurrensfördelar. I Falun är jord- och skogsbruket näringar av stor betydelse; de ger bygderna deras karaktär och står för en hel del av deras attraktionskraft.

2 Kompetensförsörjning

Tillgången till arbetskraft med rätt kompetens har avgörande betydelse för Faluns utveckling. Det ställer bland annat krav på utbildningssystemet, såväl i gymnasieskolan som i vuxenutbildningen. I framtiden finns risk för arbetskraftsbrist eftersom antalet ungdomar på arbetsmarknaden kommer att vara färre än åldersavgångarna.

Visionen är att Falun är kommunen som möter människors, näringslivets och samhällets behov av kunskap, kompetens och utveckling.

Mål till 2014

- 2 A** I Falu kommun ska andelen ungdomar under 25 år med fullständiga gymnasiebetyg öka varje år.
- 2 B** I Falu kommun ska det finnas bra utbildning och kompetensutveckling som leder till jobb inom de branscher där reella behov finns i Faluregionen.
- 2 C** Minst tre utbildningar inom yrkeshögskolan ska starta.
- 2 D** Aktiviteter i skolan som stimulerar förmågor kopplade till entreprenörskap ska öka.

Nya tider ställer nya krav

Arbetslivet förändras och förnyas ständigt. Ny teknik, nya arbetsuppgifter, nya produkter och organisationsformer ställer allt större krav. Det betyder att utbildning och kompetensutveckling är en viktig investering, såväl för den enskilde som för kommunen och företagen.

De kommande åren innebär ovanligt stora pensionsavgångar. För att nyckelverksamheter ska finnas kvar och utvecklas i regionen måste arbetsgivare kunna hitta arbetskraft med rätt kompetens. Det gäller inte minst personer med teknisk utbildning. Nyanställda kan gärna gå parallellt och läras upp innan företrädaren slutar. Vi ska arbeta för att individer ska få möjlighet och stöd att utveckla den kompetens som är efterfrågad. Olika frågor om exempelvis kön och etnisk bakgrund ska ses som resurser, inte som begränsningar. Dalarna har en traditionellt starkt könssegregerad arbetsmarknad. Könsblandade grupper är generellt mer kreativa och mindre benägna att fastna i etablerade mönster. Det behövs ett medvetet arbete på alla nivåer från skolan och framåt för att bryta upp de stela strukturer som finns. Ett mer jämställt arbetsliv ger möjlighet till ökad tillväxt. Möjligheten att få ett arbete och klara sin ekonomi är också mycket viktig för den personliga hälsan. Dessa frågor har därför en stark koppling till kommunens folkhälsoprogram.

Hög utbildningsnivå – en tillväxtfaktor

God kvalitet i skolan är av avgörande betydelse för kommunens tillväxt. Generellt sett skapar en hög utbildningsnivå goda förutsättningar för tillväxt. Kommunens skolor ska samverka med näringslivet och ha en verksamhet som stimulerar de förmågor som är kopplade till entreprenörskapet.

Om högskoleutbildning och forskning har en inriktning som ligger i linje med regionens behov skapar vi också förutsättningar för avknoppning av företag och lokal tillväxt. Goda möjligheter till distansstudier bidrar till att öka och behålla såväl innevånare som kompetens i Falun. Från tillväxtperspektiv bör vi prioritera aktiva insatser för att skapa nya samverkansformer mellan individ/utbildare och arbetsgivare. Vi bör också ha högre ambitioner när det gäller att utveckla forum och mötesplatser där högskola, näringsliv och offentliga myndigheter kan skapa förnyelse av näringsliv och samhälle. Arbetet med utbildningsfrågor kan ofta vinna på att göras i samverkan, till exempel med kommunerna i Falun Borlänge-regionen. Samverkan kring gymnasieskolan, GYSAM, är ett bra exempel. Idag deltar sex kommuner, men det finns plats för fler.

Kompetens i Falun

- I Falu kommun finns cirka 28 000 jobb varav ca 40 procent inom offentlig sektor. Inom Faluns lokala arbetsmarknad finns ca 70 000 jobb.
- Cirka 5 000 Falubor pendlar och har sin arbetsplats i en annan kommun och 6 000 personer som jobbar i Falun är bosatta utanför kommunen.
- De närmaste fem åren beräknas 3 500 personer behövas i Falun för att ersätta personer som går i pension. Om vi får en tillväxt i sysselsättningen behövs ytterligare 1 500.
- Under samma period kommer 4 500 personer ut på arbetsmarknaden.
- Bristyrken de närmaste åren är bland annat civilingenjörer och arbetstagare på alla utbildningsnivåer inom hälso- och sjukvård.
- År 2009 står drygt 2 300 personer i Falun utanför arbetsmarknaden (öppet arbetslösa eller i program med aktivitetsstöd).

Satsning på ungdomar till arbete

Alla undersökningar visar att unga som lämnar gymnasieskolan utan fullständiga betyg är förlorare på arbetsmarknaden. Vi ska göra insatser för att fånga upp dessa, bland annat med riktade satsningar som Ung utveckling och genom aktiv rekrytering från vuxenutbildningen. Att minska ungdomsarbetslösheten och ge ungdomar möjlighet att bli självförsörjande ska ha hög prioritet.

Vi behöver även uppmärksamma ungdomar med goda studieresultat och arbeta för att de stannar i Falun eller återvänder hit efter studier. Genom att ge tydlig information om bristyrken kan ungdomarna enklare hitta de utbildningsvägar som leder till jobb. Här har studie- och yrkesvägledarna en viktig roll.

Utbildning och stöd till företag

Vi ska informera företag om möjligheterna till vidareutbildning av anställda.

För småföretag kan personalens höga genomsnittsalder vara ett allvarligt hinder för expansion. Därför ska vi ge stöd till småföretagare för att hitta lösningar till fortsatt drift.

3 Media

Mediebranschen är en viktig del av de kreativa och kulturella näringar som är viktiga att arbeta med i Falun. Branschen har en stark ställning och potential att utvecklas ytterligare. Den uppvisar både bredd och djup. Även på utbildningssidan är medieområdet starkt. Inom gymnasieskolan finns väl utbyggda medieprogram med inriktningar mot bland annat ljud, bild, text, spelutveckling och grafisk kommunikation. Högskolan Dalarna har en stark ställning i Sverige som en mediehögskola med såväl utbildning som forskning. I Falun finns en yrkeshögskola för interaktiva medier och dataspel. Här finns också Film i Dalarna, ett regionalt resurscentrum för film.

Mål till 2014

- 3 A** Falun ska bli ett nationellt attraktivt varumärke för mediebranschens aktörer.
- 3 B** Mediebranschen i Falun ska uppleva att den verkar i en kreativ miljö som stimulerar korsbefruktningar och samverkan mellan olika företag, utbildningar och idéer.
- 3 C** Spetskompetens. Falun ska vara en regional utbildningsnod som erbjuder branschinriktade kurser, program och forskning inom medier samt en nationell nod av betydelse inom Sveriges dataspelskluster.
- 3 D** Falun ska vara en drivande part för att skapa ett starkt regionalt mediekluster där företag, akademi och offentlig sektor samverkar för att stärka och utveckla branschens företag i regionen.

Goda förutsättningar

Vi ser tre tydliga fokusområden som vi bedömer vara särskilt viktiga för branschens tillväxt i Falun:

Kreativa miljöer

En kreativ näring behöver en kreativ miljö för att blomstra och utvecklas! Hela staden ska vara en sådan miljö. Den kreativa miljön kan också finnas på det enskilda företaget eller uppstå när flera företag samlokaliseras eller samarbetar med varandra. Exempel på kreativa företagsmiljöer i Falun är Gamla Brandstation, Tension City, Film i Dalarna och Magasinet. Hit hör också Högskolan Dalarnas mediehus där utbildning, forskning och företag har en mötesplats med stor potential att bli en nationell arena för mediebranschens utveckling.

Spetskompetens

I Falun ligger en av Sveriges främsta utbildningar för spelutveckling. Tillsammans med den inkubator som är knuten till utbildningen skapar det förutsättningar för en regional kompetensförsörjning av högsta klass inom området.

Mediekluster

Insatser för att utveckla nya affärer och nya etableringar är av stor vikt för att öka branschföretagens konkurrenskraft. Dessutom behövs satsningar på att stärka samarbetet mellan företag, akademi och offentlig sektor. Idag bedrivs ett regionalt utvecklingsarbete inom området av Stiftelsen Teknikdalen och Högskolan Dalarna i nära samarbete med bland andra Falu Kommun.

Medieområdet omfattar en stor del av de kreativa näringar som är viktiga för Faluns utveckling, till exempel tidningar, radio, tv, reklambyråer, film, spelutveckling och tryckerier.

Mediebranschen i Falun

- Mediebranschen omfattar företag och människor som arbetar med processen: sändare – budskap – kanal – medium (mediekanal) – mottagare.
- Utifrån denna definition omfattar branschen bland annat följande kategorier av företag: reklam/annons/marknadsföring/information, ljud/text/bild, tryckerier/tidningar/radio/TV/webb/dataspel.
- Tidigare gjorda beräkningar visar att cirka tio procent av antalet sysselsatta i Falun finns inom medieområdet.
- Ny teknik medför nya sätt att kommunicera. De senaste åren har användningen av Facebook, Twitter, bloggar och andra sociala medier ökat dramatiskt. Idag är de naturliga plattformar för kommunikation.
- Dataspelesindustrin har en stark utveckling. År 2007 passerade spelindustrin musikbranschen i omsättning. År 2008 såldes sju miljoner datorspel i Sverige till ett värde av cirka tre miljarder kronor.
- Det finns många utbildningar i Falun med inriktning mot medieområdet, till exempel medieprogrammet på gymnasiet och mediekommunikationsprogrammet på högskolan.

Den kompetens och teknik som finns inom medieområdet är också intressant för andra kreativa branscher inom kultur, arkitektur med mera. Genom att ”korsbefrukta” denna kompetens med kompetens inom exempelvis idrott och vård, kan nya intressanta produkter och affärsmöjligheter uppstå. Inom Högskolan Dalarna finns spetskompetens när det gäller distansundervisning, ett område som expanderar starkt.

Att leva och uppleva i Falun

4 Livsmiljö – den kreativa staden

Staden är egentligen människorna som vistas i den. Hur staden fungerar, vilket innehåll och karaktär den förmedlar, blir allt viktigare i konkurrensen mellan städer. I och med att den största tillväxten idag sker i service- och tjänstesektorn måste vi också fokusera på att skapa attraktivitet i mötesplatsen, det vill säga staden. Därför är det viktigt med ett rikligt utbud som ger oss kulturella och kommersiella upplevelser. En tolerant och öppen stad som lever större delen av dygnet attraherar den kreativa individen. Staden är med andra ord viktig för tillväxt eftersom mycket av tillväxten sker i eller genereras i staden. Falun har Dalarnas enda verkligt levande stadskärna.

Mål till 2014

- 4 A** Stadens centrum ska utvecklas kontinuerligt för att behålla och öka sin attraktionskraft. Det innebär bland annat att antalet boende ökar, att antalet besökare vid olika institutioner och evenemang i staden ökar och att handeln i stadskärnan ökar sin omsättning.
- 4 B** Dalregementet, Lugnet, lasarettet, stationsområdet, gruvan och centrum ska upplevas som ett sammanhängande stadsområde. Det kan ske på olika sätt, till exempel genom att sambanden centrum-regementet, centrum-gruvan med flera gestaltas så att området upplevs som sammanhängande.
- 4 C** Området längs Faluån i centrum ska utvecklas till en mötesplats för kultur, nöje och rekreation.
- 4 D** Södra centrum inklusive Resecentrum ska byggas ut enligt beslutade planer.
- 4 E** Gång- och cykelvägar ska byggas ut med syftet att öka andelen cyklande, både inom staden och mellan kommundelarna och staden.
- 4 F** Högskolans verksamhet och studenter ska synas mer i centrum och ge mer liv i staden.
- 4 G** I Falu kommun ska ökat fokus läggas på utvecklingsinsatser i olika kommundelar i nära samverkan med lokala intresseorganisationer.

Staden som tillväxtfaktor

Livet i staden innebär starka kopplingar till olika former av kulturyttringar. Studenterna behövs i centrum, liksom fler arbetstillfällen och fler bostäder. Vi behöver också fler evenemang, till exempel konserter och aktiviteter, både små och stora. De får gärna sticka ut och bli ”snackisar”.

Extra viktigt är att vi gör stadskärnan mer attraktiv för unga och verkar för ett ökat utbud av nöjen. Stadskärnan kan utvecklas till ett öppet och kreativt område där kultur och konstnärligt skapande tas tillvara och kan bidra till ökad handel och investeringar. Staden ska vara tillgänglig för alla, oavsett funktionshinder. Med bra kollektivtrafik på kvällstid – mellan centrum och kommundelarna och grannkommunerna – kan fler få möjlighet att ta del av stadens utbud. Det gör också att vi får en mer levande stad under större delen av dygnet.

Leva och bo

Attraktiva boendemiljöer och bostäder är också tillväxtfaktorer. Både arbetsmarknad och bostadsmarknad är betydligt större än kommunens geografiska område. Tillväxt i antalet arbetstillfällen i grannkommunerna kan generera befolkningstillväxt i Falun om vi erbjuder tillräckligt bra bostadsmöjligheter och kommunen i övrigt upplevs på ett positivt sätt.

Också området omkring staden är viktigt för boende, verksamheter, handel (Sågmyra), livsstilsboende (håstar), aktiviteter och service. Det öppna landskapet är en produkt av de areella näringarna och en viktig förutsättning för turism och boende.

Stadsbyggnadsvision

Stadsutveckling är ett långsiktigt arbete som kräver helhetssyn och samverkan. I arbetet med fysiska stadsbyggnadsfrågor kan processen från idé till genomförande många gånger ta 3-5 år. Är projektet på något sätt kontroversiellt tillkommer ytterligare år för politiska beslut och eventuella överklaganden.

För att få kraft i stadsutvecklingen behöver vi en gemensam målbild, en stadsbyggnadsvision. Visionen ska visa vart vi är på väg och vilka prioriteringar som ska göras. Den ska tas fram i bred samverkan och kommuneras kontinuerligt.

Resecentrum och å-rummet

Det finns en stor potential att öka stadskärnans attraktivitet genom att använda området runt Faluån bättre än idag. När Faluns resecentrum står klart flyttas bussarna

Livsmiljö i Falun

- Falu centrum är ett prioriterat utvecklingsområde i kommunen. Genom Centrala stadsrum samarbetar kommunen, fastighetsägarna och köpmännen med flera för att utveckla centrum. Kommunens handelsstrategi lägger fast att centrum ska prioriteras vid handelsetableringar.
- Planeringen för nya bostäder samordnas genom kommunens bostadsförsörjningsprogram.
- Livsmiljöfrågorna är mycket breda och många av de insatser som är viktiga för att få en bra livsmiljö finns redovisade i kommunens miljö- och folkhälso-program.

från Östra Hamngatan och det öppnar för möjligheter att förstärka och utveckla ett kultur- och nöjesstråk längs Faluån.

Staden och kommundelarna

Faluns landsbygd har två karaktärer. Den tätortsnära landsbygden inom två mil från Falun utvecklas intensivt med efterfrågan på hus och tomter. Här finns ett starkt tryck på barnomsorg och skolor, dessutom tillgång till en stark och diversifierad arbetsmarknad. För den längre bort liggande landsbygden är bilden en annan. En del boende arbetspendlar trots att avståndet är en barriär för många. Näringslivet är mera präglad av småföretagande, jord och skog samt ett antal industriföretag. Den här landsbygden kännetecknas av en alltmer likartad åldersfördelning och en begränsad servicenivå. I de mest avlägset belägna områdena finns tydliga utflyttningstendenster.

En tredjedel av kommuninvånarna bor utanför Falu tätort. Staden och stadskärnan är en viktig tillgång för alla kommuninvånare, men det är angeläget att insatser görs även i de olika kommundelarna. Till grund för detta finns bland annat Falu kommuns serviceplan som är nationellt mycket uppmärksam. Vi föreslår även en ny arbetsmodell för landsbygdsutveckling, liknande den som finns i Jönköpings kommun.

5 Kultur

*“Not everything that counts can be measured,
and not everything that can be measured counts.”*

Albert Einstein

Falun har idag en stark ställning som kulturstad genom det stora utbudet av kultur och våra historiska kulturmiljöer, däribland världsarvet. Kultursektorn är viktig för Faluns tillväxt på flera sätt. Tillgången till ett rikt kulturutbud och intressanta kulturmiljöer gör Falun till en attraktiv kommun att bo och leva i, inte minst för den ”kreativa” arbetskraft som vi gärna vill ska finnas i kommunen. Men kultursektorn är också en tillväxtbransch där det finns en stor potential att skapa nya jobb som stärker Faluns utveckling. Visionen är att ett rikt kultur- och nöjesliv ska bidra till en hållbar ekonomisk tillväxt och förnyelse av Falun.

Mål till 2014

- 5 A** Å-rummet – området längs Faluån i centrala Falun – ska utvecklas som ett kultur- och nöjescentrum.
- 5 B** Vi ska bygga vidare på Faluns historiska arv och de unika kulturmiljöerna i kommunen.
- 5 C** Nutida kulturverksamhet ska få stöd.
- 5 D** Den kulturella basen ska stärkas genom kulturupplevelser för barn och ungdomar.

Expansiv näring

Vi kan skilja på den icke industriella och den industriella kultursektorn. Den förstnämnda producerar icke reproduktiva artiklar och tjänster avsedda för omedelbar konsumtion, till exempel konstverk, orkesterframträdanden, teater, cirkus med mera. Den industriella sektorn producerar för masskonsumtion av till exempel film, dataspel, radio- och tv-sändningar, tidningar med mera. Båda sektorerna finns väl representerade i Falun. (Insatser inom den industriella sektorn behandlas i kapitlet Media.)

Ser vi på kultur och kreativitet på det här sättet blir sektorn den mest expansiva av alla näringar. Omsättningsmässigt slår den redan i dag såväl bilindustrin som livsmedels- och fastighetsmarknaden. Men betydelsen är inte bara ekonomisk. Kulturupplevelser är också positiva från folkhälsosynpunkt.

En kommun med stort kulturutbud

Falun har ett stort och brett utbud inom många traditionella kulturområden som teater, bibliotek, konst och musik. Falun har den viktiga uppgiften att vara värd för de flesta av länets kulturinstitutioner. Vi har också ett levande kulturarv i form av folkmusik, byggnadstradition, bygdespel med mera som en viktig tillgång. Men det är viktigt att även uppmärksamma och stödja ny samtidskultur och bejaka initiativ till nya aktiviteter. Kulturföreningen Magasinet är en viktig resurs i detta arbete. Vi går nu vidare och arbetar med ”Cultural planning”, som syftar till att med utgångspunkt från dessa resurser och i dialog med viktiga aktörer inom kultur och kreativa näringar ytterligare stärka Falun som en kreativ plats att bo och verka på.

Staden är en kulturresurs

En viktig resurs för att utveckla Falun som kultur- och nöjesstad är Faluån som staden idag vänder ryggen mot. Vatten är en viktig faktor för att skapa en attraktiv stadsmiljö. När Resecentrum står klart kan bussarna flytta från Östra Hamngatan och området längs Faluån få en ny användning. Det pågår sedan flera år ett arbete under namnet ”Kulturfy” för att utveckla området längs ån som ett kultur- och nöjescentrum (se även avsnittet Livsmiljö).

Individualitet, karaktär och originalitet är egenskaper som många strävar efter, men som inte är allom givna. Falun är definitivt en ort med många särarter. Det mesta av historisk utveckling i och runt Falun har sitt ursprung i Falu koppargruva, som numera är upptagen

Kultur i Falun

- I Falun finns en mängd resurser som gör att vi är en stark kulturkommun. Vi har kommunens egen kulturverksamhet i form av Stadsbiblioteket, Gruvbäckens barnkulturcentrum, Konstgrafiska verkstaden och programverksamhet för vuxna och barn.
- I Falun finns även länsinstitutionerna Dalarnas museum, Musik i Dalarna, Dalateatern, Dans i Dalarna, Scenkonst Dalarna, Länskonst Dalarna och Film i Dalarna, dessutom har vi Folkets Hus, föreningslivet, studieförbund, Kulturföreningen Magasinet, restauranger, caféer och biografier.
- Här finns utbildningar som gymnasieskolans estetiska program, Dans- och musikkolan, Musikkonservatoriet och vi har även en rad historiska kulturmiljöer och besöksmål (se besöksnäringensavsnittet).
- Inom räckhåll för Faluborna finns också Dalhalla och Peace & Love-festivalen.

på UNESCO:s världsarvslista. Stadsplanering, utbildning, sjukvård och transporter är några exempel. Staden som växte upp kring gruvan har bevarat mycket av sin historiska karaktär. Elsborg och Östanfors är fina exempel på gammal byggnadskultur. Genom att 60-talets rivningsvåg hejdades i tid har vi också en attraktiv och väl sammanhållen stadskärna. Blandningen av gammalt och nytt, trästadsdelar och moderna centralt belägna köpcentra, ger goda förutsättningar att attrahera

Kultur för alla

Kultur är inte bara de sköna konsterna och vårt kulturarv. Det kan också vara ungdomar som vill göra något nyskapande i sin hemstad, entreprenörer som vill driva en musikfestival eller ordna en utställning. Kommunen ska ha en öppenhet för samverkan med olika aktörer, till exempel studieförbund och föreningar. Budgeten för kultur ska inte vara helt låst av fasta utgifter (personal och fastigheter) utan även innehålla en rörlig del som ger möjlighet att gripa tillfället i flykten.

För att attrahera nya invånare och behålla dem som redan bor här ska vi satsa på barnen och vad som på vissa håll kallas ”kulturell allemansrätt”. På samma sätt som inom idrotten behöver den smala eliten en bred bas. Kulturell infrastruktur i form av bibliotek, barn- och vuxenkultur, ett livaktigt föreningsliv med mera är här viktiga faktorer.

6 Idrott

Falun har i alla tider varit en känd idrottsstad. Bandy, friidrott, gymnastik, tyngdlyftning och innebandy är några av skälen till att Falun nämns med respekt i idrottsammanhang. Våra stora evenemang vid de unika idrottsanläggningarna, bland annat Lugnet, förstärker den bilden. Men idrott är inte bara evenemang och idrottsföreningarnas verksamhet. De mycket goda möjligheterna till vardagsmotion och aktivt friluftsliv är också viktiga för att göra Falun till en attraktiv idrottskommun.

Mål till 2014

- 6 A** Förutsättningar ska finnas för en attraktiv ungdomsidrott med mångfald som utgör en bra plattform för elit-, bredd- och motionsidrott i hela Falu kommun i barnens närmiljö.
- 6 B** Varje år ska två internationella mästerskap, till exempel NM, EM, VM eller World Cup, genomföras i Falu kommun.
- 6 C** Varje år ska tre nationella mästerskap, med SM-status eller liknande, genomföras i Falu Kommun.
- 6 D** Lugnet ska vara idrottens prestationscentrum för elitidrott-studier-forskning-entreprenörskap.
- 6 E** En mötesplats för ledare, aktiva, arrangörer och sponsorer med flera ska etableras. Syftet är att under enklare former lära av varandra, sprida de goda exemplen och skapa ytterligare framgång för idrottsverksamheten i kommunen.
- 6 F** Idrottens Hus ska etableras på Lugnet.
- 6 G** Falu Kommuns arenor ska anpassas för dagens idrottsliga krav utifrån en prioritering av vilka idrotter som ska vara möjliga att utöva på elitnivå. Valda arenor ska anpassas för större evenemang och idrottstävlingar på nationell och internationell nivå.
- 6 H** Ungdomsturneringar och idrottskamper ska användas för att visa ungdomar från hela landet att Falun är en attraktiv studie- och bostadsort.

Idrottskommunen Falun

Idrott omfattar ett brett spektrum, allt från träning och tävlingar för den yttersta världseliten till den enskilda Falubons vardagsmotion i skogen eller skidspåret. I tillväxtprogrammet fokuserar vi i första hand på de insatser som stärker bilden av Falun som idrottsstad och ger förutsättningar för evenemang med många deltagare eller åskådare. Idrott och vardagsmotion som inte sker i organiserad form är självklart också mycket viktigt men behandlas i första hand i kommunens folkhälso-program. Detsamma gäller aktiviteter som syftar till en bättre arbetshälsa.

Viktigt med topp och bredd

Falun är en av Sveriges bästa idrotts- och evenemangsstäder. För att behålla och utveckla detta epitet måste ett intimt samarbete utvecklas mellan turistnäringen, näringsliv, idrottsorganisationer, föreningar och Falu Kommun. Särskilt intressanta från besöksnäringssynpunkt är evenemang som attraherar många vuxna deltagare, till exempel företagsmästerskap i olika idrotter.

Genom ett intensifierat arbete mot idrottens specialförbund skapar vi intresse för att ytterligare internationella och nationella mästerskap genomförs i Falun varje år. Samtidigt verkar vi för att öka antalet ungdomsturneringar och att etablera sommar- och vintercamp för ungdomar.

En del i detta arbete är att utveckla Falu-Camp som är ett samarbetsprojekt mellan ett antal föreningar. Här får barn mellan sex och tio år en möjlighet att prova olika idrotter under kunnig ledning utan några förpliktelser att fortsätta, att helt enkelt bekanta sig med idrott där lek och glädje är i fokus. Vi kan också utveckla ungdomsidrotten genom ”Idrottsvänlig förening för ungdomsidrott”, en certifiering framtagen av SISU Dalarna, Dalarnas Idrottsförbund med flera. Detta är en fortsättning på det tidigare arbetet med ”Utmärkt förening”.

Utveckling av arenor och samarbeten

Att samla regionala idrottsförbund och föreningar i ett Idrottens Hus på Lugnet blir en naturlig del av den idrottsliga verksamheten och dessutom en resurs vid utveckling av all idrott och evenemang.

Faluns idrottsarenor behöver anpassas till dagens krav för elitidrott och evenemang så att de bidrar till att stärka Falun som idrottsstad. Det behöver inte alltid innebära kommunala investeringar, utan kan även finansieras på nya sätt.

Idrott i Falun

- Lugnet är norra Europas största idrotts- och friluftsområde. Ett 75-tal idrotter kan utövas på Lugnet och av Riksidrottsförbundets 70 specialförbund kan 60 ha sin verksamhet på Lugnet.
- Lugnet är till för alla – allt från elitidrottare till den vanliga vardagsmotionären. Totalt har Lugnet över 1,5 miljoner besök per år.
- Evenemangen är ett viktigt inslag i Lugnets verksamhet. Närmare 50 arrangemang med över 500 deltagare genomförs varje år. Efter Visitors Centers tillkomst har antalet företag som stöttar basverksamheten ökat.
- Inom Lugnetområdet finns även Högskolan Dalarna, LIVI, Scandic Hotel, Falu TK Idrotts- och tennis Center, Falu Kuriren Arena samt Svenska Skidförbundet.
- Utöver Lugnet finns ett stort antal idrottsanläggningar i kommunen, till exempel Bjursås Ski Center, multihall i Enviken, Kopparvallen, Främby Ridhus, Jämmerdalen och den nybyggda cykelvelodromen i Främby Hallar.

Grunden för Lugnet - Idrottens Utvecklingscentrum skapades genom projektet Nationellt Idrottscentrum. Projektet har nu övergått i Dala Sports Academy som är en samverkan mellan Högskolan Dalarna, Falu kommun och Borlänge kommun i nära samarbete med Dalarnas Idrottsförbund. Det ger goda förutsättningar för utveckling av studier och träning på elitnivå och för utveckling av företag med koppling till idrott.

Nätverksbildning och att lära av varandra är en viktig del i idrottens utveckling. Genom att skapa Idrottens Mötesplats ges förutsättningar för en kontinuerlig utveckling. Detta kan till exempel ske genom regelbundna lunchmöten där föreningar och andra aktörer inom idrotten träffas.

Sveriges bästa ungdomsidrott

Grunden är dock ett blomstrande föreningsliv och målet är att Falun ska ha Sveriges bästa ungdomsidrott. Här är bland annat viktigt att hitta former för att stödja möjligheter till spontanidrott utanför det traditionella föreningslivet. Det gäller också nyare idrotter där tävlingsmomentet inte är drivkraften, till exempel mountainbike och snowboard.

7 Besöksnäring

Besöksnäringen är viktig för Faluns tillväxt. En stark besöksnäring ger underlag för hotell, restauranger, besöksmål med mera och skapar därmed arbetstillfällen. Besökaren får vid sitt besök ökad kunskap om vad Falun har att erbjuda och kan därmed bidra till marknadsföringen av Falun eller till och med upptäcka att Falun är en tänkbar kommun att flytta till. För att utveckla besöksnäringen krävs bland annat produktutveckling, exportmognad, affärsutveckling, tillgänglighet genom on-linebokning och paketering, försäljning, marknadsföring samt samverkan inom större regioner. Besöksnäringen bygger mycket på de resurser som redovisas under avsnitten om kultur, idrott och livsmiljö.

Mål till 2014

- 7 A** Antalet gästnätter i Falun ska öka med tio procent från 2009 till 2014.
- 7 B** Besöksnäringen runt Runn ska utvecklas, bland annat med evenemangsorganisationen kring skridskoturism på naturis med de ideella aktörerna som bas och partners.
- 7 C** Vi ska uppnå partnerskap med Visit Sweden senast 2011.
- 7 D** Vi ska utveckla Falun som evenemangsstad.
- 7 E** Samverkan mellan och kompetensen hos företagen inom besöksnärringsbranschen ska öka.
- 7 F** Informationen till besökare på strategiska platser i Falun ska förbättras.
- 7 G** Allmänhetens kunskap om besöksmål och evenemang i Falun ska öka.

Partnerskap öppnar nya dörrar

Ett växande affärsområde är besöksnäringen runt Runn med fokus på fiske, skridsko och sjöliv. Ett EU-projekt pågår fram till hösten 2010 i samverkan mellan Falu kommun och Borlänge kommun. Projektet fokuserar på att stödja företag med Runn som verksamhetsområde så att antalet besökare och arbetstillfällen ökar. Tillsammans med Falun Borlänge-regionen genomförs även uppföljningsprojektet Evenemangsmotor i syfte att ytterligare utveckla vinterevenemang på Runn och i Dalarna.

Genom att bilda det gemensamma destinationsbolaget Visit Falun Borlänge förväntar vi oss att besöksnäringen utvecklas så att vi uppnår kriterierna för exportmognad. Därmed uppnår vi också partnerskap med Visit Sweden. Partnerskapet syftar till att skapa en plattform för Falun Borlänge och Dalarna att säljas tillsammans med övriga destinationer i Sverige på en prioriterad utlandsmarknad.

Mötesplats Falun Borlänge

Möten och events är viktiga delar av besöksnäringen i Falun Borlänge. Här genomförs årligen kända nationella och internationella möten och evenemang. Vi har en etablerad tradition och utvecklad arrangörskunskap hos föreningar och företag. Inom idrott finns redan idag en rad stora evenemang, men det är viktigt att utveckla evenemang även inom kulturområdet, kanske inspirerat av det som Falu Folkmusik Festival betydde för Falun.

Mötesmarknaden riktar sig i huvudsak till affärsressegmentet där Falun Borlänge har en bra infrastruktur och ett bra utbud i boende och mötesplatser. Målet är att skapa större möten och konferenser där kulturen och miljön bidrar till att nå sammankomstens mål och syfte.

Turismens mötesplats

Besöksnäringen behöver sina egna mötesplatser och diskussionsforum. Företagen är ofta små och kan vinna mycket på samverkan och utbyte av erfarenheter. Målet är att under 2010 skapa ett mötesforum för aktörerna inom besöksnäringen och erbjuda föreläsningar och utbildningar kopplade till våra utvecklingsstrategier.

Information, service och tillgänglighet

Informationen till besökare i Falun behöver förbättras på flera platser. Utbyggnaden av E4 till motorväg mellan Uppsala och Gävle har ökat turisttrafiken på riksväg 80. En tydlig marknadsföring av Falun och möjligheter

Besöksnäringen i Falun

- Besöksnäringen omfattar turism, evenemang, möten, aktiviteter och allt det som besökarna och deltagarna konsumerar.
- Ett mått på besöksnäring är gästnätter. I Falun var antalet gästnätter år 2008 cirka 430 000.
- Totalt arbetar över 400 personer inom besöksnäringens bransch i Falun.
- De viktigaste besöksmålen är världsarvet Falun, Falu gruva och Carl Larsson-gården. Turismen kring Runn med fiske och skridskor ökar kraftigt. Kulturmiljöerna runt om i kommunen med sin byggnadstradition, folkmusik med mera är också viktiga tillgångar.
- Arbetet med att utveckla besöksnäringen sker genom Visit Falun Borlänge AB, som ägs av företag inom besöksnäringen, Falu kommun och Borlänge kommun.

att kommunicera med resanden behövs. Falu centrum saknar en tydlighet kring vad Falun har att erbjuda i form av pågående och kommande evenemang – en information som alltför målgrupper efterfrågar. Med ett utvecklat centrum och fler besökare utifrån är informationen om evenemang allt viktigare. Infartsskyltarna till Falun och den rastplatsinformation som finns i kommunen är i stort behov av renovering. Reglerna för användningen bör ses över. För att öka flexibiliteten och nå besökare vid bland annat evenemang behövs även en mobil informationsplats.

Marknadsföring och försäljning

Ett tydligt varumärke för besöksnäringen inom Falun Borlänge arbetas fram som ett led i sammanslagningen av kommunernas besöksnäringens företag. Det pågår också ett arbete med en tydligare kommunikationsprofil för Världsarvet Falu gruva.

Kopplat till utvecklingen av varumärket och behovet av möten och utbildningar är en tydlig marknadsgrupp för besöksnäringen en viktig del av arbetet.

Falun tur & retur

8 Varumärket

Marknadsföring av Falun är en naturlig och nödvändig del för utveckling av kommunen som attraktiv plats för etablerare, inflyttare och besökare. Falun är en växande och välkänd kommun, nationellt och internationellt. Staden är ett av Dalarnas starkaste varumärken med många tillgångar.

Mål till 2014

- 8 A** Faluns utvecklingsarbete ska grundas på en samlad vision för hållbar utveckling som är förankrad hos alla intressenter.
- 8 B** Faluns position ska beäfastas genom ett tydligt varumärke.
- 8 C** Nya invånare ska attraheras genom marknadsföring mot prioriterade målgrupper.
- 8 D** Falu Kommuns dialog med invånarna ska utvecklas, bland annat genom ökad användning av sociala medier.

Visionen för Falun

Basen för Faluns utvecklingsarbete är tre program: tillväxtprogrammet, miljöprogrammet och folkhälso-programmet. Dessa innehåller ett stort antal mål och åtgärder. Hittills har ett samlande paraply för de tre programmen saknats, en gemensam vision för hållbar utveckling.

En vision är ett framtida tillstånd som man vill uppnå. Visionen behöver inte uppfylla formella krav på realism, tidsbundenhet eller mätbarhet.

Behovet av en vision har blivit tydligt under arbetet med tillväxtprogrammet och ett visionsarbete kommer att inledas under 2010.

Falun är större

Som alla varumärken symboliserar Falun olika saker beroende på i vilket sammanhang kommunen nämns och vem det är som kommer i kontakt med Falun.

Falun är ett starkt varumärke med många tillgångar och kärnvärden som gör staden attraktiv. Sedan några år finns en varumärkesstrategi för Falu Kommun, antagen av kommunstyrelsen. Varumärkesstrategin har tagits fram utifrån flera omvärldsundersökningar och Region Dalarnas varumärkesplattform.

Strategins mål är att förändra och förstärka omvärldens bild av Falun. Fler ska flytta hit, fler företag ska etablera sig och Falun ska stärka sin position som besöksmål i Sverige.

Arbetet med strategin är långsiktigt och syftar till att påverka och förstärka Faluns utveckling och tillväxt. Kommunikationen utgår från begreppet ”Falun större” – vi sätter in Falun i ett större sammanhang när vi kommunicerar om Falun. Varumärkesstrategin kommer att uppdateras, dels för att ta vara på de nya målen i tillväxtprogrammet, dels för att ytterligare fokusera på Faluns unika områden.

Marknadsföring med samarbetspartners

Falun är, tillsammans med Borlänge, en expansiv och stark region i Dalarna. Falun Borlänge-regionen är en naturlig samarbetspartner för Falun när det handlar om marknadsföring utanför kommungränsen. Falun Borlänge-regionen fokuserar på marknadsföring mot företagare och opinionsbildare, och även på medverkan i nationella och internationella evenemang.

Varumärket Falun

Marknadsföringen bör fokusera på de många unika områden som finns i Falun:

- Kommunens och stadens strategiska geografiska läge och goda kommunikationer. Närhet är ett nyckelord; till landsbygd, städer, arbete, skolor, fritid och rekreation.
- Kommunen ingår i Falun Borlänge-regionen, en expansiv region med cirka 150 000 invånare.
- Falun har uppmärksammats i samband med evenemang inom den så kallade kreativa sektorn. Ytterligare satsningar på den kreativa näringen görs.
- En levande landsbygd – vi värnar de mindre orterna i kommunen.
- Falun satsar på en levande stadskärna.
- Idrott och sport har en lång och stark tradition i Falun. Idrott utövas på både elit- och amatörnivå, god tillgång på arenor, evenemang och fritidsområden.
- Bred mediebransch med allt från pappersbruk och boktryckerier till medieutbildningar och dataspelsutveckling.

Invånarna och medarbetarna

– våra ambassadörer

Kommunens största ambassadörer och marknadsförare är våra invånare och medarbetare. Deras trivsel, känsla av delaktighet och påverkan och kännedom om det breda utbud som finns är viktigt för hur de upplever sin hemkommun och arbetsgivare. I förlängningen handlar det om vad de berättar för sina vänner och bekanta, personer som kan komma att bli våra arbetskamrater, grannar eller företagare i Falun.

En del av en levande demokrati är att kommuninvånarna ges möjlighet att följa och påverka olika processer. Det är viktigt att olika grupper ges möjligheter att komma till tals. Genom att kommunen bjuder in och involverar invånare, föreningsliv och företag i Falun ökar förståelse, samsyn och chansen att ta tillvara nya idéer. Användning av traditionella mötesformer i kombination med internetbaserad teknik och sociala medier kan vitalisera kommunens dialog med invånarna.

9 Omvärld

Det blir alltmer uppenbart att konkurrensen om invånarna ökar, såväl nationellt som internationellt. Trenden är att det är storstadsregionerna och några få regionala centra som har en stark befolkningsökning, medan huvuddelen av landets kommuner tappar invånare. I fråga om antal invånare kan Falun Borlänge-regionen mäta sig med flera framgångsrika regionala centra, men riskerar att halka efter om inte kraftfulla insatser görs för att stärka regionen. Faluns bidrag till en sådan utveckling har beskrivits under olika rubriker i detta tillväxtprogram, men det finns även gemensamma angelägenheter som bäst genomförs i samverkan med andra aktörer.

Mål till 2014

- 9 A** Falun Borlänge-regionen ska i ökad omfattning uppfattas som en sammanhållen tvåkärnig stadsregion.
- 9 B** Samverkan med övriga kommuner inom Falun Borlänge-regionen ska fördjupas med sikte på ökad attraktivitet och framgångsrik näringslivsutveckling.
- 9 C** Faluns internationella kontakter ska öka genom deltagande i internationellt samarbete inom prioriterade utvecklingsområden.

Vi är en del av Falun Borlänge-regionen

Det finns ett starkt samband mellan en lokal arbetsmarknads storlek och tillväxt. I en stor arbetsmarknad finns många branscher representerade. Den enskilde har många arbetsgivare att välja bland samtidigt som arbetsgivarna har stora möjligheter att hitta personal med rätt kompetens. Att vara en del av – och uppfattas som – en stor lokal arbetsmarknad är därför en mycket viktig förutsättning för tillväxt. En stor arbetsmarknad innebär också ett stort utbud av kommersiell service, utbildning, kultur med mera. Många funktioner i regioncentrum betjänar hela länet och ett starkt regioncentrum är därför angeläget för hela Dalarna, något som även framgår av Region Dalarnas Dalastrategi. Gemensamt uppträdande i olika sammanhang, gemensam marknadsföring och fördjupad samverkan är därför viktiga framgångsfaktorer för kommunerna i Falun Borlänge-regionen och hela Dalarna.

Attraktionskraften i regionen kommer att vara beroende av att det finns attraktiva landsbygdsmiljöer kring städerna och även omgivande landsbygd måste integreras på ett tydligt sätt. Ett exempel är sjön Runn – en attraktiv plats året runt och en gemensam angelägenhet för Falun och Borlänge. Inom pågående LEADER-program finns resurser och skapas nätverk som kan bli en viktig kraft i den gemensamma utvecklingen.

Framtida storregioner

Våra konkurrenter är inte andra kommuner i länet, utan regioncentra i andra delar av landet och i ökad omfattning även internationellt. Det gäller inte minst lokalisering av statlig verksamhet där det hela tiden pågår förändringar av den regionala indelningen. På senare tid har Falun fått ett antal nya statliga arbetstillfällen, bland annat genom länsrättens utbyggnad i Falun. Tidigare har Falun under många år förlorat statliga arbetstillfällen.

Det pågår en utveckling i Sverige mot större regioner. Region Skåne och Västra Götaland finns sedan länge och flera andra har nyligen bildats eller är på gång. Region Dalarna och Landstinget Dalarna söker samverkan med i första hand Gävleborgs och Uppsala län. Det är osäkert när en eventuell ny storregion bildas, men om och när det sker kan det förväntas få konsekvenser för Faluns roll som residensstad. Även Falu lasarets roll kan påverkas vid en ny regional indelning.

Omvärlden runt Falun

- Falun ingår i Falun Borlänge-regionen. Här ingår även kommunerna Gagnef, Ludvika och Säter. Smedjebacken förväntas snart tillkomma som medlem. Redan idag finns en omfattande samverkan inom Falun Borlänge-regionen, bland annat genom det gemensamma utvecklingsbolaget Falun Borlänge-regionen AB som arbetar med etableringar, marknadsföring, infrastruktur, handelsfrågor med mera.
- Andra exempel på samverkansområden är vattenförsörjning, avfallshantering och gymnasieskola.
- Visit Falun Borlänge är det gemensamma bolaget för att utveckla besöksnäringen. Bolaget ägs av besöksnäringens företag och kommunerna.
- Näringslivet Falun Borlänge är en sammanslutning av företag i Falun och Borlänge som arbetar för ökad samverkan och näringslivsutveckling i regionen.
- Region Dalarna är dalakommunernas gemensamma organisation med ansvar för utvecklingsfrågor i länet.
- Landstingen i Dalarna, Gävleborg och Uppsala har ansökt om att få bilda en ny storregion.
- LEADER är ett samverkansprojekt för landsbygdsutveckling i Falun och Borlänge som genomförs med stöd av medel från EU.

En globaliserad värld

Konkurrensen mellan företag och regioner är idag global. Detta innebär både hot och möjligheter. För det lokala näringslivet blir det allt viktigare att jobba på en internationell marknad och de kan bland annat få hjälp av Exportrådet. Men även för kommunorganisationen är det viktigt att i större omfattning tänka och arbeta internationellt och se vår roll i ett EU-perspektiv. Vi bör till exempel i ökad omfattning söka samarbete med andra europeiska regioner. Under EU:s kommande programperiod kommer sannolikt utvecklingsmedel i ökad omfattning att tilldelas transnationella projekt. Det är också sannolikt att nuvarande strukturfonder, genom vilka Falun finansierat mycket utvecklingsarbete, kommer att minska eller försvinna. Mot den bakgrunden är det viktigt att Falun utvecklar kompetensen att i ökad omfattning agera på den europeiska arenan.

10 Kommunikationer

En ökad samverkan med omvärlden förutsätter goda kommunikationer. Genom bättre regional kollektivtrafik förstoras den region som är tillgänglig för till exempel daglig arbetspendling. På längre avstånd har förbättrad tillgänglighet till Stockholm och Arlanda högst prioritet, men insatser behövs även på ett antal större vägar och järnvägar.

Mål till 2014

- 10 A** Faluns lokala arbetsmarknad ska växa genom att man kan nå Gävle, Ludvika, Avesta och Leksand inom en timmes restid med regionaltåg.
- 10 B** Restiden med tåg till Arlanda ska vara högst 1,5 timme. Turtätheten ska vara hög och det ska finnas tidiga och sena avgångar.
- 10 C** Tillgängligheten för vägtrafiken ska förbättras till bland annat Oslo och Norrlandskusten.
- 10 D** Kommunikationerna och omstigningsmöjligheterna i kommunens kollektivtrafik ska förbättras.

Lokal och regional tillgänglighet

Genom förbättrade kommunikationer i närområdet kan den lokala arbetsmarknaden vidgas ytterligare, så kallad regionförstoring. Den kan i första hand ske genom utvecklade regionaltåg som gör att man kan nå längre inom en given restid. Goda förbindelser mellan Falun och olika kommuner är också angeläget, bland annat för att ge alla invånare bra tillgång till utbudet av jobb, service och nöjen i staden och våra grannkommuner. Ökad samverkan mellan gymnasieskolorna, inom GYSAM, ställer också ökade krav på resmöjligheter mellan kommunerna för gymnasieelever. Busstrafiken mellan Falun och Borlänge håller hög standard, men kompletteringar kan behövas, bland annat med tanke på studenternas möjligheter att resa mellan de båda högskoleorterna.

Utveckling av knutpunkter

En mycket angelägen åtgärd för att förbättra kommunikationerna är att resecentrum i Falun förverkligas. Genom att samla olika trafikslag, förbättra bytesmöjligheterna och flytta tågplattformarna närmare staden blir det enklare att resa för både Falubor och besökare.

Lokala resecentrum med bra tillgänglighet behövs även i övriga kommuner så att man enkelt kan byta, exempelvis från bil till buss. Förutsättningarna för arbetspendling utan egen bil är inte goda i alla delar av kommunen. En förbättrad kollektivtrafik är därför en utmaning ur sysselsättningsperspektiv, men också från klimatsynpunkt.

Nationell och internationell tillgänglighet

För Faluns kontakter med omvärlden i ett nationellt och internationellt perspektiv är det angeläget att förbättra förutsättningarna för alla trafikslag. Störst är behoven när det gäller tågtrafik till Stockholm och Arlanda, men även kontakterna med Mälardalen och Gävle är mycket viktiga. Bra flygförbindelser är nödvän-

Samverkan för bättre kommunikationer

Dalatrafik ansvarar för lokal och regional kollektivtrafik i Dalarna. Tåg i Bergslagen driver regionaltågtrafik i Dalarna och angränsande områden.

Falun ingår i ett antal samverkansprojekt som syftar till att utveckla väg- och järnvägsförbindelser:

- Dalabanans intressenter verkar för förbättrad tågtrafik på sträckan Mora-Falun/Borlänge-Uppsala.
- Partnerskap Bergslagsbanan arbetar för att järnvägen Gävle - Falun/Borlänge - Göteborg (väster om Vänern) ska rustas för främst utvecklad godstrafik.
- E16-projektet arbetar för förbättrad vägförbindelse Gävle - Falun/Borlänge - Oslo.
- Projekt Bergslagsdiagonalen verkar för ökade satsningar på riksväg 50 Ödeshög - Falun/Borlänge - norrlandskusten.
- Projekt Gävle Dala utvecklingsstråk verkar bland annat för utvecklad trafikantservice för trafik Gävle - Falun - Siljan - Dalafjällen.

Genom Dalaflyget driver Landstinget Dalarna och kommunerna Falun, Borlänge och Mora flygplatserna Dala Airport och Mora flygplats.

diga, inte minst för näringslivet. Däremot minskar Dala Airports betydelse för kontakten till Stockholm och Arlanda i takt med att tåg- och vägförbindelser förbättras. Kanske kan utvecklingen av nya destinationer och chartertrafik säkra fortsatt drift av flygplatsen på sikt.

På senare år har flera förbättringar av vägtrafiken gjorts, till exempel motorvägen mellan Falun och Borlänge, E4 Uppsala - Gävle och förbifart Sala. Trots det behövs ytterligare insatser för att förbättra tillgängligheten, men också för att ge ökad service till trafikanter som passerar Falun, till exempel på väg till fjällen.

Genomförande

En slagkraftig genomförandeorganisation är en förutsättning för att tillväxtprogrammet ska få avsedd roll och driva på Faluns utveckling. Det finns alltför många exempel på planer och program som blivit hyllvärmare.

Några grundläggande förutsättningar för ett lyckosamt genomförande:

- stabil politisk samsyn kring inriktningen på tillväxtarbetet, som håller över flera mandatperioder
- starkt ledarskap och tydlig politisk prioritering av insatserna
- kommunicering av programmet så att det hålls levande
- engagerade medarbetare som har framtidstro och ser sin roll i helheten när det gäller Faluns utveckling
- ekonomiska resurser, såväl interna kommunala som externa

Organisation

Det politiska ansvaret för tillväxtprogrammets genomförande ligger hos kommunstyrelsen och tjänstemannaansvaret hos kommundirektören. Programmet har därmed en stark ställning i den kommunala organisationen. Hittills har Tillväxtrådet (tidigare Utvecklingsgruppen) varit ledningsgrupp för det löpande arbetet med programmets genomförande och finansiering av projekt som stödjer programmet. Tillväxtrådet består av ledande politiker och representanter för lokalt näringsliv, Högskolan Dalarna och Landstinget Dalarna. I kommunens budget har särskilda medel avsatts för rådets arbete. En särskild projektledare har varit stöd för Tillväxtrådet i detta arbete. Inför genomförandet av det nya programmet bör vi se över organisationen.

Faluns samlade arbete med hållbar utveckling, det vill säga de tre programmen för tillväxt, miljö och folkhälsa, har drivits under rubriken Falun Framåt. Gemensam hemsida, uppföljning, utbildningsinsatser och nyhetsbrev är exempel på aktiviteter inom Falun Framåt. Avsikten är att vi ska fördjupa samarbetet i framtiden.

Ekonomiska resurser

Det finns flera möjligheter att få ekonomiskt stöd för de utvecklingsinsatser som redovisas i tillväxtprogrammet. Vi kan göra mycket inom ordinarie budget, men det finns också kommunala medel för olika utvecklingsinsatser. En del av dessa disponeras av Tillväxtrådet. I många projekt kan kommunala medel växlas upp med externa pengar. Bland sådana möjligheter kan nämnas olika EU-program, statliga pengar genom exempelvis Tillväxtverket och Vinnova, regionala utvecklingsmedel samt mer lokala fonder och stiftelser. Vi bör göra en systematisk genomgång av tillväxtprogrammet i syfte att hitta möjligheter till extern finansiering för olika insatser. Det är också angeläget att kommunen har tillgång till rätt kompetens i fråga om att söka pengar och leda projekt.

Uppföljning

Det är viktigt att kommunicera och följa upp tillväxtprogrammets genomförande. Idag sker detta bland annat genom den årliga rapporten Utvecklingen i Falun. Vissa mål kan vi enkelt följa upp genom offentlig statistik medan mer ”mjuka” mål kan innebära särskild datainsamling, till exempel genom enkäter. Uppföljningen av tillväxtprogrammet ska samordnas med miljö- och folkhälsoarbetet.

Läs mer på www.falun.se/falun_framat

FALU KOMMUN

Falu Kommun
791 83 FALUN
023-830 00
info@falun.se
www.falun.se